

بیتاب علم

دانشگاه علوم و معارف قرآن کریم
دانشکده تفسیر و معارف قرآن قم

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته علوم قرآن مجید

موضوع:

بررسی دیدگاه آیات و روایات پیرامون ترور

باتکیه بر پاسخگویی به شبهات

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید عبدالرسول حسینی زاده

نگارنده:

سید محمد حسینی

اردیبهشت ماه ۱۳۹۸

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به دانشگاه علوم و معارف

قرآن کریم – دانشکده تفسیر و معارف قرآن کریم قم می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام دانشگاه علوم و

معارف قرآن کریم – دانشکده تفسیر و معارف قرآن قم با تأیید استاد

راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی دانشگاه باشد.

تقدیم به

خانواده ام،

و بیپاس قدردانی از قلب‌های آکنده از عشق و معرفت که محیطی سرشار از سلامت و امنیت و

آرامش و آسایش برای من فراهم آورده‌اند.

پاسکزاری

«یادگیری فرایندی است که در بستر زمان و در گستره مکان شکل می گیرد»

بدین وسیله از تمامی اساتید، دوستان و عزیزانی که همواره در طول دوره زندگی و تحصیلی مشوق و یاری گر

این جانب بوده اند تشکر و قدردانی داشته و مراتب سپاس و قدردانی خود را از:

استاد محترم دکتر سید عبدالرسول حسینی زاده که راهنمایی بنده را در این پایان نامه بر عهده داشتند

، اعلام می دارم.

با آرزوی توفیق و سربلندی برای تمامی عزیزان، امید که همواره در پناه خداوند منان پیروز و پایدار

باشند.

چکیده

مفهوم تروریست یکی از مفاهیم مهم و مطرح در اندیشه‌ی سیاسی می‌باشد که از دیرباز مورد توجه بوده است و آنچه آن را در این اواخر داری اهمیت بیشتری کرده است دستاویز شدن این موضوع توسط قدرت‌های استکباری در جهت سرکوب کردن مبارزات حق‌طلبانه و بدنام نمودن اسلام می‌باشد. امروزه جنایت‌کارانی که برای رسیدن به اهداف پلیدشان دست به هر جنایتی می‌زنند دین مقدس اسلام و مسلمانان را متهم به ترور می‌کنند و با تحریف حقایق، اسلام را دین ترور و خشونت معرفی می‌کنند. از این‌رو، بررسی موضوع تروریسم و بازکاوی آن از نگاه آیات و روایات در جهت ارائه پاسخی شایسته به هجمه تبلیغاتی دشمنان اسلام، ضروری می‌نماید. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی ضمن تبیین موضوع، دلایل عدم مشروعیت ترور از منظر قرآن، سنت (آیات و روایات) و عقل و همچنین تفاوت ترور با دفاع مشروع را مورد بررسی قرار داده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که ترور در اصل، معنای ترس، رعب و وحشت می‌دهد، با وجود تفاسیر و تعاریف مختلف، مصادیق مشترک آن را می‌توان، سلب امنیت، فساد و اعمال غیرقابل پیش‌بینانه از سوی افراد، حکومت‌ها و گروه‌های فرا دولتی و بین‌المللی دانست و همه این موارد در اسلام محکوم می‌باشد. قرآن در قصاص، فساد در زمین و محاربه با خدا و رسول خدا، دستور کشتن داده است، ولی در هیچ یک از موارد یاد شده، بر خلاف ترور، قتل به صورت پنهانی، بدون اذن حاکم اسلامی صورت نمی‌گیرد و بر خلاف ترور، این اقدامات سبب بازگشت آرامش و امنیت عمومی می‌گردد. در سیره نبوی از ترور به مفهوم امروزی آن نشانی وجود ندارد و در روایات صراحتاً از ترور نهی شده است.

کلمات کلیدی: ترور، تروریست، اغتیال، ارباب، قرآن، سنت.

الملخص

يعد مفهوم الارهاب أحد أهم المفاهيم في الفكر السياسي منذ فترة طويلة والذي أصبح أكثر أهمية في الآونة الأخيرة هو استغلال هذه القضية من قبل القوى الاستكبار لاختاد المقاتلات الشرعية وتشويه السمعة الإسلام. في العصر الراهن، يتهم المجرمون الذين يرتكبون كل جريمة لتحقيق غاياتهم الشريرة، الدين الإسلامي المقدس والمسلمين بالإرهاب ويشوهون الحقائق ويسمون الإسلام دين الإرهاب والعنف. لذا، من الضروري دراسة مسألة الإرهاب وإعادة تفسيره من وجهة نظر الآيات والروايات ليجيب بالرد المناسب لدعاية أعداء الإسلام.

تهدف هذه الرسالة إلى تحليل أسباب عدم شرعية الإرهاب من منظور القرآن والأحاديث والعقل وتكشف عن الفرق بين الإرهاب والدفاع المشروع بالمنهج الوصفي - التحليلي. من النتائج التي توصلنا إليها عبر الرسالة أن الإرهاب في جوهره يعني الخوف والدهشة والتهويل، وعلى الرغم من التعليقات المتباينة، يمكن أن يكون اشتراك وجهات النظر هو إنعدام الأمن والفساد والأفعال التي لا يمكن التنبؤ بها من جانب الأفراد والحكومات والجماعات والعصابات غير الحكومي و الدولية وكل هذا مدان في الإسلام. القرآن يأمر بالقتل في القصاص والفساد على الأرض ومحاربة الله ورسوله، علاوة على ما ذكرنا سابقاً لا يتم تنفيذ القتل سراً دون إذن من الحاكم الإسلامي خلافا للإرهاب، فإن هذه الاجراءات تعيد السلام والأمن العام. في السيرة النبوية، لا يوجد للإرهاب أي مؤشر على معناه الحديث، والروايات تحظره بصراحة.

الكلمات الرئيسية: الإرهاب، الإرهابي، الإغتيال، القرآن، السنة.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۲	کلیات تحقیق
۲	الف. بیان مسئله
۳	ب. اهمیت و ضرورت تحقیق
۳	ج. هدف تحقیق
۳	د. پرسش‌های تحقیق
۴	ه. فرضیه‌های تحقیق
۴	و. روش تحقیق و گردآوری اطلاعات
۴	ز. پیشینه تحقیق
۶	ح. ساختار تحقیق
۷	فصل اول: مفاهیم و مبانی نظری تحقیق
۸	۱-۱- ترور و تروریسم
۹	۱-۱-۱- ترور در فرهنگ علوم سیاسی
۲۱	۱-۱-۲- ترور در ادبیات عرب
۲۲	۱-۱-۳- ترور در زبان فارسی
۲۳	۲-۱- گونه‌های تروریست
۲۴	۱-۲-۱- ترور شخصیت
۳۳	۲-۲-۱- ترور فیزیکی

فصل دوم: تحلیل واژه‌های قابل انطباق بر ترور ۳۴

۱-۲- فتنک ۳۵

۲-۲- غیله ۳۷

۳-۲- ارهاب ۳۸

۴-۲- محاربه ۴۱

۵-۲- غدر ۴۷

۶-۲- بغی ۴۹

۷-۲- سایر واژه‌های معنایی ۵۵

۱-۷-۲- قتل و قتال ۵۵

۲-۷-۲- جهاد ۵۶

فصل سوم: بررسی دلایل عدم مشروعیت ترور ۵۹

۱-۳- قرآن ۶۰

۲-۳- سنت ۶۳

۱-۲-۳- روایات ائمه (علیهم السلام) ۶۳

۳-۳- عقل و فطرت ۶۵

۴-۳- دفاع مشروع ۶۷

۵-۳- تفاوت ترور و دفاع مشروع ۷۱

۶-۳- نفی ترور و خشونت در اسلام ۷۵

۱-۶-۳- چند نمونه از نفی ترور در انقلاب اسلامی ۸۰

۲-۶-۳- ترور در آرای فقیهان ۸۲

فصل چهارم: موارد ادعایی ترور در سیره پیامبر (صلی الله علیه و آله) و پاسخ به شبهات .. ۸۶

- ۴-۱- سنّت نبوی در مقابلۀ با تروریسم ۸۷
- ۴-۱-۱- ابو عفک ۹۳
- ۴-۱-۲- عصماء بنت مروان ۹۵
- ۴-۱-۳- کعب الاشرف ۹۷
- ۴-۱-۴- سلام بن ابی الحقیق (ابورافع نضری) ۹۹
- ۴-۱-۵- سفیان بن خالد ۱۰۲
- ۴-۱-۶- عقبه بن ابی معیط ۱۰۵
- نتیجۀ گیری کلی ۱۰۸

مقدمه

موضوع «ترور» و «تروریسم» همواره در حوزه علم سیاست و به ویژه در مناسبات و روابط بین‌الملل به عنوان موضوع مهم و در خور توجه مطرح بوده است؛ تا اینکه بعد از حادثه تروریستی یازده سپتامبر توجه به پدیده تروریسم در اولویت قرار گرفت و این موضوع به اصلی‌ترین بحث کنفرانس‌های سیاسی و رسانه‌های گروهی جهان واقع شد. این حادثه تاریخی و فراموش نشدنی، به عنوان نقطه عطفی در نظام بین‌الملل، مفهومی جدید و نگرشی نو به موضوع تروریسم بخشید. رسانه‌های تبلیغاتی غربی که بیشتر تحت تأثیر بنگاه‌ها و محافل یهودی و صهیونیستی قرار دارند، برای اهداف سیاسی تلاش‌های خود را برای اثبات ماهیت تروریستی دین اسلام و دست داشتن مسلمان‌ها و از جمله اعراب در این حملات انتحاری مصروف داشته‌اند. در بیشتر تفاسیر و تحلیل‌های خود نیز جهاد اسلامی را مترادف با تروریسم معرفی می‌کنند؛ به گونه‌ای که بسیاری از غربی‌ها ضمن مرتبط دانستن تمدن اسلامی با تروریسم، عقبه حوادث و رویدادهای تروریستی معاصر را تفکرات و اندیشه‌های اسلامی می‌پندارند.

هر چند کلمه «إرهاب» و یا «إرهابیون» بدین شکل در قرآن وارد نشده است، اما برخی مشتقات آن به صیغه‌های گوناگون در قرآن آمده است. ولی به مفهوم «إرهاب» یا «إرهابیون»، که در حال حاضر در جهان سیاست مصطلح است نمی‌باشد و معنایی کاملاً متفاوت با معنای اصطلاحی کنونی دارد.

گفتنی است جامعه بین‌المللی در تعریف مفهوم «تروریسم» با مشکل مواجه می‌باشد و حتی مذاکرات متعدد سازمان ملل برای ارائه تعریف مشترک کشورها از آن به جایی نرسیده و همین امر زمینه را برای تفسیر به رأی و سوء استفاده کشورهای قدرت‌طلب و استکباری از این واژه فراهم ساخته است تا بر اساس تعریف خود از «تروریسم»، اهداف استکباری خود را دنبال کنند و به جنگ با دشمنان خود به اسم «تروریسم» مبادرت ورزند.

ما در این نوشتار تلاش کرده‌ایم تا ضمن ارائه تعریفی درست از تروریسم دیدگاه آیات و روایات را در این زمینه تبیین کنیم.

کلیات تحقیق

در این بخش کوشیده شده تا ضمن بیان مسئله تصویری کلی از پژوهش حاضر ارائه گردد. ضرورت اجرای پژوهش و هدف تحقیق مشخص گردد. سپس فرضیه‌ها و سؤالات تحقیق، روش انجام تحقیق، پیشینه تحقیق و ساختار تحقیق تشریح شود.

الف. بیان مسئله

ترور یکی از واژه‌هایی است که در ادبیات قدیم و جدید و فرهنگ علوم سیاسی کاربرد فراوانی دارد و امروزه بحث تروریست از حساسیت زیادی برخوردار می‌باشد به گونه‌ای که مستکبران و بسیاری از سران جنایت‌کار دولت‌های استکباری برای قلع و قمع مخالفان سیاست‌های سلطه‌گرانه خویش و جنبش‌های آزادی‌بخش از این اصطلاح سوء استفاده می‌نمایند. از این رو جای آن دارد که دیدگاه اسلام در خصوص این پدیده بررسی و تفاوت آن با مبارزات آزادی بخش روشن گردد.

امروزه این سؤال ذهن بسیاری را درگیر کرده است که دیدگاه آیات و روایات درباره ترور و تروریست چیست؟ و چه تفاوتی با مبارزات آزادی‌بخش دارد؟ کم و بیش گزارش‌هایی در تاریخ صدر اسلام دیده می‌شود که رسول خدا(صلی الله علیه و آله) دستور کشتن برخی افراد را صادر کرده‌اند و لازم است ضمن بررسی صحت و سقم این گزارش‌ها تفاوت این دستورات علی فرض صحت با ترور مذموم مورد بررسی قرار گیرد. سؤالات و نکات یاد شده ما را بر آن داشت که در این پایان‌نامه موارد یاد شده را مورد بررسی و ارزیابی قرار دهیم. به هر روی سؤال اصلی این پژوهش عبارت است:

دیدگاه آیات و روایات درباره ترور و تروریست چیست؟ و آیا به راستی اسلام دین ترور است و خشونت را به پیروان خود به عنوان روش معرفی کرده است؟ برای یافتن پاسخ این سؤال مهم لازم است که به متون اولیه و اصیل اسلام یعنی قرآن و آنچه که در ارتباط با سنت معصومین (علیهم السلام) وجود دارد مراجعه کرد و با دید کشف حقیقت و صرف نظر از هرگونه نظرات دیگران و تبلیغات، پاسخ این سؤال را پیدا کرد و برداشت واقعی را بدون ترس و خودباختگی در برابر فرهنگ غرب معرفی نمود.

ب. اهمیت و ضرورت تحقیق

تروریسم، یکی از مهم‌ترین مسائل و مشکلات کنونی است و صدها سمینار و کنفرانس، برای شناختن و بررسی علل و ریشه‌های آن و روش‌های جلوگیری از آن، در دنیا تشکیل شده و ده‌ها کتاب برای پژوهش درباره آن، از دیدگاه‌های گوناگون و در زمینه‌های مختلف مانند جامعه‌شناسی، سیاسی، حقوقی، مذهبی و اخلاقی منتشر گردیده است. چنین معضلی همواره به صورت‌های مختلف در جوامع بشری وجود داشته است. در این میان مسئله ما این است که این معضل در سال‌های اخیر، از طرف رسانه‌ها و سیاستمداران غربی، به اسلام نسبت داده شده است. وسعت این تبلیغات به حدی است که اگر از بسیاری از مردم این کشورها پرسیده شود که اولین چیزی که در ارتباط با واژه «اسلام» به ذهن شما متبادر می‌شود چیست؟ پاسخ خواهند داد: «تروریست».

برخلاف سایر ادیان، اسلام مرتباً در گزارش‌های خبری و مقالات با خشونت پیوند زده می‌شود. وقتی پیروان سایر ادیان دست به اعمال جنایت‌کارانه می‌زنند، هویت مذهبی آن‌ها مورد توجه قرار نمی‌گیرد و در گزارشات خبری هرگز گفته نمی‌شود که قتل عام آلبانی تبارهای کوزوو به دست صرب‌های ارتدوکس شرقی صورت می‌گیرد و یا قتل عام‌های برمه‌ای‌ها، تقصیر بودایی‌هاست و یا نسل‌کشی در فلسطین کار یهودیان است اما زمانی که خطایی از جانب مسلمانی صورت گیرد که در این صورت تأکید بر مذهب فرد خاطی است. مسیحیان بی‌رحم مایه بی‌اعتباری مسیحیت تلقی نمی‌شوند، اما اگر مسلمانی مرتکب اعمال خشونت‌آمیز شود، به عنوان مصداقی از تهدید اسلام، اعلام می‌شود. این چنین برخورد دوگانه موجب تقویت تفکری خصمانه درباره اسلام است که چهره آن را زشت و مهیب جلوه داده است.

ج. هدف تحقیق

در این تحقیق سعی بر آن است تا در چارچوب منطق دینی، آیات الهی و تفاسیر ارائه شده از سوی معصومین (علیهم السلام)، دیدگاه قرآن و روایات درباره ترور استنتاج و معرفی گردد و به شبهاتی که در این زمینه مطرح شده است پاسخ داده شود.

د. پرسش‌های تحقیق

سؤال اصلی پژوهش: دیدگاه آیات و روایات درباره ترور و تروریست چیست؟

سؤال‌های فرعی:

- چگونه می‌توان تعریفی جامع و صحیح از ترور ارائه کرد؟
- مفاهیم هم معنی یا قریب المعنی با ترور در قرآن و روایات کدام است؟
- دلایل قرآنی و روایی عدم مشروعیت ترور و مشروعیت دفاع مشروع در اسلام چیست؟
- چگونه می‌توان برخی موارد قتل مخالفان در سیره رسول خدا (صلی الله علیه و آله) توجیه کرد و آن را از مصادیق ترور جدا نمود و به شبهات در این زمینه پاسخ داد؟

ه. فرضیه‌های تحقیق

- ۱- به نظر می‌رسد می‌توان با مراجعه به منابع مختلف تعریفی جامع و دقیق از ترور و تروریست ارائه داد.
- ۲- به نظر واژه‌هایی چون «فتک»، «غیله»، «ارهاب» و... در آیات و روایات معنای ترور یا نزدیک به ترور داشته باشد.
- ۳- به نظر بر اساس آیات و روایات ترور امری قبیح غیرقابل قبول و دفاع مشروع امری مشروع می‌باشد.
- ۴- به نظر در سیره رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و امامان معصوم (علیهم السلام) پدیده‌ای به نام ترور برای حذف مخالفان وجود ندارد.

و. روش تحقیق و گردآوری اطلاعات

روش تحقیق توصیفی-تحلیلی می‌باشد. نوع روش تحقیق در دسته‌ی تحقیقات اسنادی و کتابخانه‌ای و ابزار مورد استفاده در این تحقیق فیش‌برداری است. پس از گردآوری اطلاعات لازم، با استدلالات عقلایی، به تنظیم و تفسیر و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده، پرداخته شده و نهایتاً نتیجه‌گیری و جمع‌بندی مطالب انجام گرفته است.

ز. پیشینه تحقیق

بحث درباره تروریسم به ویژه بعد از واقعه یازدهم سپتامبر با قوت بیشتری مطرح شده، با توجه به اینکه ظاهراً متهم اصلی این حادثه شخصی مسلمان بود، بنگاه‌های خبری و رسانه‌های امپریالیستی تبلیغات گسترده‌ای را علیه مسلمانان سامان دادند. به هر روی در رابطه با ترور کتاب‌ها و مقالاتی توسط محققان سامان داده شده است که به اختصار به معرفی آن‌ها می‌پردازیم:

- «پژوهشی فقهی حقوقی درباره ترور و دفاع مشروع» از یعقوب علی برجی این کتاب به بررسی دیدگاه‌های فقهی و حقوقی در زمینه ترور پرداخته و با مقایسه دیدگاه فقه با دیدگاه حقوق بین‌الملل موارد اشتراک و افتراق فقه و حقوق را بیان نموده است.

- «نقد و بررسی ترور در قرآن کریم» تألیف روح‌الله فیض الهی؛ در این کتاب به روش اجتهادی (تجزی) تلاش شده است در چهارچوب منطق دینی، آیات الهی و تفاسیر ارائه شده از سوی معصومین، دیدگاه قرآن استنتاج و معرفی گردد. برای این منظور، علاوه بر قرآن کریم، تفاسیر مرجع و روایات معصومین (علیهم السلام)، مستند مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

- «تروریسم از منظر حقوق اسلام و اسناد بین‌الملل» از سید حسین هاشمی (۱۳۹۵)؛ نویسنده این کتاب در راستای حمایت از قربانیان تروریسم، اسناد بین‌المللی متعددی که برای پیشگیری از تروریسم و یا مبارزه با آن به تصویب رسیده است، مورد بررسی قرار داده است.

- «تروریسم و خشونت طلبی» علی اصغر رضوانی (۱۳۸۵)؛ رضوانی در راستای دفاع از مذهب حقه جعفری و تبلیغ مکتب اسلام ناب محمدی (صلی الله علیه و آله) سلسله مباحثی را در دفاع از پیامبر اعظم (صلی الله علیه و آله) مطرح کرده است و با ذکر انواع خشونت راه‌های معقول اسلام را در جهت ریشه‌کن نمودن خشونت افراد و اجتماع ذکر کرده است.

اما مقالاتی که در این زمینه وجود دارد:

مقاله «اسلام و تروریسم» نوشته مرتضی شیرودی استادیار گروه علوم سیاسی دانشگاه تهران. نویسنده در این مقاله ترور را در فرهنگ علوم سیاسی تعریف نموده و مؤلفه‌های آن را تعیین کرده است. آنگاه به جستجوی معادل کلمه ترور در ادبیات عرب پرداخته است و در آخر تفاوت مجازات اسلامی را با ترور در قرآن و سیره پیامبر نشان داده است و سرانجام مقاله با استخراج منطقی نکاتی از مطالب مطرح شده به پایان می‌رسد.

مقاله دیگر «معرفی و نقد کتاب اسلام و خشونت در عصر مدرن» نوشته دکتر علی کمالی اردکانی است. این مقاله به نقد کتاب مذکور نوشته خانم دکتر بیورلی میلتن ادواردز می‌پردازد. نویسنده کتاب مذکور با توجه به بحث جهاد در اسلام، تروریسم اسلامی را واکنش مسلمانان به مدرنیته غربی و جهانی شدن عنوان می‌کند. کمالی اردکانی با قضاوت بی‌طرفانه بسیاری از مفاهیم مهم اسلامی مانند فتنه، اجتهاد، شریعت و شهادت را تبیین کرده و توضیح داده است و شباهت نویسندگان کتاب را پاسخ داده است.

مقاله بعد در زمینه ترور «پیامبر اسلام و ترور مخالفین» نوشته دکتر مجید روشنگر است. در این مقاله نویسنده به دنبال این است که بداند آیا اسلام مخالف ترور است یا خیر؟ برای یافتن پاسخ این سؤال، نگاهی به برخی کتب تاریخی اهل سنت و وقایع اتفاق افتاده در صدر اسلام و توسط پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بزرگان دین از جمله زید بن حارثه انداخته تا ببیند که پیامبر (صلی الله علیه و آله) با منتقدین و مخالفین خود چگونه رفتار می کرده است. وی با نقل یک داستان از ترجمه «سیره النبویه ابن هشام» و «تاریخ طبری» به این نتیجه می رسد که اسلام دین ترور و خشونت است.

به هر حال مقالات متعددی در این زمینه نوشته شده اند که هر کدام گوشه ای از بحث ترور را بررسی نموده اند. روش کار ما در این تحقیق بررسی دیدگاه اسلام درباره ترور است که این بحث را از منابع اصلی دین اسلام یعنی قرآن کریم و سیره بزرگان این دین یعنی پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ائمه معصوم (علیهم السلام) استخراج نمائیم. اگر چه برخی کتابها و مقاله ها در زمینه ترور و تروریسم منتشر شده است، اما تحقیق جدی و تفصیلی در زمینه نقد و بررسی ترور از دیدگاه آیات و روایات صورت نگرفته است.

ح. ساختار تحقیق

از لحاظ ساماندهی پژوهش، تحقیق حاضر در چهار فصل تنظیم شده است و هر فصل با توجه به تعداد موضوعات، مباحث مختلفی را در بر گرفته به طوری که ابتدا مقدمه و کلیات تحقیق (شامل: بیان مسئله، اهمیت و ضرورت تحقیق، هدف تحقیق، پرسش های تحقیق، فرضیه های تحقیق، روش تحقیق و گردآوری اطلاعات، پیشینه تحقیق، معرفی ساختار تحقیق) بیان شد، سپس در فصل اول به تعاریف و مفاهیم نظری تحقیق پرداخته شد، در فصل دوم تحلیل واژه های قابل انطباق بر ترور مورد بررسی قرار گرفته است، همچنین در فصل سوم بررسی دلایل عدم مشروعیت ترور مورد اشاره قرار گرفته شد، در فصل چهارم موارد ادعایی ترور در سیره پیامبر (صلی الله علیه و آله) بررسی و به شبهات پاسخ داده شده است و در نهایت نتیجه کلی از پژوهش حاضر ارائه شده است.

فصل اول

مفاهیم و مبانی نظری تحقیق

از آنجایی که موضوع مورد تحقیق «بررسی دیدگاه آیات و روایات پیرامون ترور با تکیه بر پاسخگویی به شبهات» می‌باشد، به طبع برای درک و ورود به موضوع لازم است ابتدا مختصراً مفاهیمی از قبیل «ترور، تروریسم و گونه‌های تروریسم» روشن گردد و با ارائه مفاهیم اصلی و واژه‌شناسی آن‌ها، موضوع مورد نظر تبیین و محورهای اساسی بحث تشریح گردد.

۱-۱- ترور و تروریسم

ترور Terror به معنی دهشت و دهشت افکنی، کشتن ناگهانی و غافل‌کشی واژه‌ای فرانسوی است که ریشه در انقلاب فرانسه و حکومت ارباب و وحشت پس از آن دارد و سپس وارد سایر زبان‌ها از جمله فارسی و عربی شد. کلمه‌ی «ارهاب» یا تروریسم، به معنی «ترس و ترساندن» است. مصدر آن «رهب» است. در فرهنگ لغات، وجه مشترک بین این کلمه و اکثر مشتقات کلمه‌ی «رهب»، به معنی ترس و ترساندن است. در زبان انگلیسی، اصل کلمه‌ی Terreur به فعل لاتینی Ters برمی‌گردد، و به معنی «ترساندن» یا «ترس و وحشت» است که بیشتر مشتقات آن حول همین معانی مشخص می‌چرخند. کلمه‌ی تروریسم در زبان فرانسه برای اولین بار در حوزه‌ی سیاسی به کار رفت. اگر به آن مراجعه کنیم، درمی‌یابیم که کلمه‌ی Terreur یا Terrorisme همان معانی گذشته را در بر دارد. در لغت‌نامه‌ی دهخدا، تروریسم به معنای اصول حکومت وحشت و فشار (اصول حکومتی که در فرانسه‌ی حد فاصل سال‌های ۱۷۹۳ و ۱۷۹۴ حاکم بود. در این دوره، کمیته ایمنی عمومی^۱ تحت ریاست روبسپیر، بیش از بیست هزار نفر، از جمله تعداد فراوانی روحانی مسیحی و هوادار سلطنت خودکامه را در سراسر فرانسه با گیوتین به قتل رساند. پس از این دوره و به ویژه پس از فاجعه نهم ترمیدور^۲، واژه ترور، بار منفی یافت و به صورت ناسزایی درآمد که حکایت از نوعی عمل بزهکارانه داشت) آمده است و از واژه‌هایی مانند ارهاب، فتک، اغتیال و محاربه می‌توان به عنوان معادل‌های تروریسم در زبان عربی نام برد.^۳

در فرهنگ فارسی عمید ترور به معنی ترس زیاد، بیم هراس، خوف و وحشت است، و در اصطلاح سیاست، یعنی کشتن و از بین بردن مخالفان و ایجاد رعب و وحشت در میان مردم. تروریست به عامل ترور، طرفدار ترور، آدم کش، آنکه برای رسیدن به هدف خود کسی را غافلگیرانه بکشد یا

^۱ The Committee of Public Safety

^۲ ۹th of Thermidor

^۳ مرادی، حجت الله، «قدرت و جنگ نرم»، تهران، نشر ساقی، چاپ سوم، ۱۳۸۹ ش.

وحشت و هراس ایجاد کند. تروریسم روش کسانی است که آدم کشی و تهدید مردم و ایجاد خوف و وحشت را به هر طریق که باشد، برای رسیدن به هدف‌های سیاسی خود از قبیل تغییر حکومت یا در دست گرفتن زمام امور لازم و مباح می‌دانند.^۱

در لغت‌نامه دهخدا آمده است: ترور مأخوذ از فرانسه و به معنی قتل سیاسی به وسیله اسلحه است و در فارسی متداول شده است. تازیان معاصر اِهراق را به جای ترور به کار می‌برند و تروریست در زبان فارسی به شخصی اطلاق می‌شود که با اسلحه مرتکب قتل سیاسی شود و تروریسم به اصلی گفته می‌شود که در آن از قتل‌های سیاسی و ترور دفاع گردد.^۲

در مجموع و به طور خلاصه می‌توان گفت ترور در لغت به معنای ترس، هراس، خوف و وحشت است و در اصطلاح سیاسی به معنای کشتن و از بین بردن مخالفان و ایجاد رعب و وحشت میان مردم می‌باشد. تروریست به کسی اطلاق می‌گردد که برای رسیدن به هدف خود، کسی را غافلگیرانه بکشد یا وحشت و هراس ایجاد نماید و تروریسم روش کسانی است که آدم کشی و تهدید مردم و ایجاد خوف و وحشت را به هر طریقی که باشد، برای رسیدن به هدف‌های خود لازم و درست می‌دانند. در نتیجه، علاوه بر شیوه و روش اقدام، انگیزه افراد یا گروه‌ها برای اجرای آن اقدام، ملاک تروریستی بودن یا نبودن عمل است؛ یعنی اگر فرد یا گروهی با هدف سرقت یا کسب منفعت اقتصادی به آدم کشی اقدام نماید، به این عمل، عمل تروریستی اطلاق نمی‌گردد؛ چرا که باید انگیزه فرد یا گروهی که به آدم کشی یا ایجاد رعب و وحشت دست می‌زنند، سیاسی باشد. به عنوان مثال، پس از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، برخی از گروه‌های سیاسی، با قتل، آدم کشی و ایجاد رعب و وحشت، قصد داشتند انقلاب اسلامی را ساقط نمایند و زمام امور را به دست گیرند؛ یعنی برای وصول به اهداف سیاسی، به قتل و خونریزی اقدام می‌کردند، لذا اقدام آن‌ها دقیقاً یک اقدام تروریستی بود.^۳

۱-۱-۱- ترور در فرهنگ علوم سیاسی

در کتاب فرهنگ علوم سیاسی آمده است: «ترور، در لغت، در زبان فرانسه، به معنای هراس و هراس افکنی است و در سیاست به کارهای خشونت‌آمیز و غیر قانونی حکومت‌ها برای سرکوبی مخالفان خود و ترساندن آن‌ها ترور می‌گویند و نیز کردار گروه‌های مبارزی که برای رسیدن به هدف‌های سیاسی

^۱ عمید، حسن، «فرهنگ فارسی عمید»، تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۷ش.

^۲ دهخدا، علی اکبر، «لغت‌نامه دهخدا»، تهران، چاپ و نشر اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۶۱ش.

^۳ گودرزی، مرتضی، «سنت نبوی در مقابله با تروریسم»، کاوشی نو در فقه اسلامی، شماره ۵۴، ۱۳۸۶ش.

خود، دست به کارهای خشونت‌آمیز و هراس‌انگیز می‌زنند، ترور نامیده می‌شود. همچنین ترور به معنای کشتار سیاسی نیز به کار می‌رود. فرهنگ جامع سیاسی نیز بیان می‌کند که «ترور، به معنای ترس و وحشت است و در اصطلاح عام بیشتر به قتل‌های سیاسی گفته می‌شود که البته معنای واقعی این واژه نیست. همچنین آلن بیرو در فرهنگ علوم اجتماعی، ترور را به معنای حالت و یا احساس ترس دسته جمعی می‌داند که خشونت و کشتار بی حساب موجب آن است.^۱

دیکشنری علوم سیاسی دو تعریف از تروریسم ارائه داده است. بر اساس یک تعریف، «تروریسم» پدیده‌ای است که در آن فعالیت‌های شدید خشونت‌آمیز همچون قتل عمدی، بمباران، و پرتاب کردن از ساختمان توسط فرد یا گروهی به اجرا در می‌آید که ادعا می‌کنند چنین اعمالی را به منظور بهبود وضعیت سیاسی انجام می‌دهند. بر اساس تعریف دیگر، «تروریسم» عبارت است از: «دنبال کردن هدف سیاسی از طریق ابزارهای خشونت‌آمیز و تهدید».^۲

نوام چامسکی در تعریف «تروریسم» می‌نویسد: تروریسم کاربرد ابزار زورگویانه برای هدف قرار دادن مردم غیر نظامی در تلاش برای دستیابی به اهداف سیاسی، مذهبی یا مانند آن است.^۳

برخی که حوزه بحث آنان حقوق داخلی است، از تروریسم چنین تعریفی ارائه داده‌اند: «کارهای جنایی ضد کشور به منظور ایجاد هراس در اشخاص یا اصناف و طبقات معین و یا همه مردم کشور».^۴

از نظر برخی دیگر، تروریسم «به مفهوم آدم‌کشی و تهدید و ایجاد خوف و وحشت در میان مردم برای نیل به هدف‌های سیاسی و یا برانداختن حکومت و در دست گرفتن زمام امور دولت یا تفویض آن به گروه دیگری است که موردنظر باشد».^۵

---

^۱ آشوری، داریوش، «دانش نامه سیاسی»، تهران، انتشارات مروارید، ۱۳۹۷ش.

^۲ علیزاده، حسین، «فرهنگ خاص علوم سیاسی»، تهران، روزنه، ۱۳۷۷ش، ص ۲۷۴.

^۳ هادیان، غلامحسین، «مفهوم تروریسم و موضع حقوق اسلامی نسبت به آن»، فصلنامه مصباح، تهران، دانشکده و پژوهشکده علوم انسانی دانشگاه امام حسین (علیه السلام)، شماره ۴۵، ۱۳۸۲ش.

^۴ جعفری لنگرودی، محمدجعفر، «ترمینولوژی حقوق»، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ دهم، ۱۳۷۸ش.

^۵ علی بابایی، غلامرضا، «فرهنگ روابط بین‌الملل»، تهران، مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، ۱۳۷۵ش.